

Bij wijze van inleiding

Naar Osnabrück gaan is zoals naar Jeruzalem gaan, is vinden en kwijtraken. Is geheimen delven, doden tot leven wekken, stommen laten spreken. En het is de absolute vrijheid kwijtraken om naar believen Jood of Jodin te zijn, of niet, een vrijheid waarvan ik voorwaardelijk geniet.

Toen mijn grootmoeder Omi in '38 uit Duitsland vertrok en bij ons kwam wonen in Oran, toen een Jood niet meer kon ontsnappen behalve dankzij een buitenkansje van de Geschiedenis, begonnen de Verhalen over Osnabrück. Er wordt aangenomen dat het grote Ongeluk in 1933 toesloeg, maar dat is een vergissing die ingang vindt door geschiedenisboeken te raadplegen. Al in 1928 was het banale antisemitisme nazistisch en buitenproportioneel geworden. En de dood was heer en meester van de Stad.

Als je naar Osnabrück gaat zoals naar Jeruzalem, achter het gordijn van de wereldwijde Grote Geschiedenis, vang je een glimp op van ontelbare individuele grote kleine tragedies, bewaarde geheimen in de buurten van de stad die triomfen vierde onder Karel de Grote, tot schandvlek werd onder het NSDAP-regime en die zich vandaag de dag heeft ontpopt tot heldhaftige Vredesstad en strijdster voor Mensenrechten.

Als je naar Osnabrück gaat, zo vertelt me het Geheim, loop dan naar de Große Straße langs de beroemde Horlogemaker-Juwelier honderd meter van huis Jonas, dat van jouw familie, en kijk in de etalage. Misschien zie je daar in het diepst van de herinnering een bord met foto's

trillen, spookachtige vlinders, beelden van alle mensen die het waagden in de zwarte jaren bij *Jude*-winkeliers naar binnen te gaan. Misschien niet. Hier zag Omi hoe onder de ramen van huis Jonas straten en pleinen volliepen met een door haat benevelde menigte zwaaiend met de Reichs-vaandels die tot haar balkon reikten en die het geheel de glans gaven van een gruwelijke opera. De hemel boven de Rolandstraße was rood van de brandstapel van de Synagoge.

Men weet het niet. Men denkt het te weten. Men weet niet dat men niet weet. Door (zich) helderheid te verschaffen maakt Geschiedenis ook blind. Ik was blind en ik wist het niet. Maar een voorgevoel fluisterde: ga naar Osnabrück zoals naar Jeruzalem en vraag de stadsmuren en de straatstenen wat voor jou verborgen wordt gehouden.

De hele tijd dat mijn moeder Ève nog leefde, wilde ik naar Osnabrück, de stad waar de familie Jonas vandaan komt, mijn familie van moederskant. Wieg en graf, stad van voorspoed en uitroeiing.

– Het is niet interessant, zegt mijn moeder. Niet de moeite waard.

– Laten we gaan, zeg ik.

– We zijn er al geweest, zegt mijn moeder.

We zijn er al geweest. Nu zijn we er niet meer.

Dus nu zij er niet meer zijn, Ève, Éri, Omi..., nu niemand er meer is, en de herinnering probeert ergens, in iemand, een schuilplaats te vinden, nu het te laat is, moet jij erheen gaan, zegt me het lot, hoeder van genealogische mysteries.

De grootte van een stad is een werktuig van het lot. Osnabrück biedt de veroordeelden niet de geringste kans om te overleven zoals het uitgestrekte complexe Berlijn dat mogelijk maakt. Hier is de hele stad gewoon een muizenval. Het kleine muizenvolkje heeft geen enkele kans. Niemand ontkomt. Noch de familie Nussbaum. Noch de familie Van Pels. Noch de familie Remarque. Noch de familie Jonas. Noch.

Ik vraag Omi waarom ze er niet in 1930 met haar dochters vandoor is gegaan. En in 1933? En in 1935? Natuurlijk antwoordt ze niet. Als Omi haar broer Andreas vraagt: ‘waarop wacht je in Osnabrück? wat doe je in 1941 en tot de trein van 1942?’, dan trilt er een stem onder de straatstenen, het is Andreas die fluistert, ik wacht op de dood op het Station van Osnabrück. Raak mijn as niet aan.

In de straten fluisteren de uit stilte gehouwen fantoomstemmen: daal af naar de As achter het Gordijn.

Ik heb me achter het gordijn begeven, eiste van het geheim mijn erfenis aan tragedies. En men gaf haar aan mij. Men: de *Archieven van de Terreur* die werden geïnclassificeerd en die in het Gemeentehuis en de Stadsbibliotheken worden bewaard.

Ik volgde de sporen van Job die op zijn Duits werd vertrapeld en levend gevild.

H. C.
September 2015